

STRAVINSKIJ ILDFUGLEN

OLAVSHALLEN

TORSDAG 9. SEPTEMBER 2010 KL. 19.30

Dirigent: Krzysztof Urbanski

Solist: Jean-Efflam Bavouzet, *klaver*

Verker av Bartok, Beethoven, Stravinskij

Det japanske plateselskapet Octavia Records gjør opptak av konserten

Stravinskij Ildfuglen

Bela Bartok
(1881–1945)

Ungarske bilder

En aften på landet. Bjørnedans. Melodi.
Lett opprømt. Svinedrengens dans.

L.v. Beethoven
(1770–1827)

Klaverkonsert nr. 5, Ess-dur, op 73, Keiserkonserten

Allegro
Adagio un poco mosso
Rondo: Allegro

Pause

Igor Stravinskij
(1882–1971)

Ildfuglen, ballettsuite 1945

Introduksjon: Ildfuglens dans
Variasjoner (*Ildfuglen*) – Pantomime I
Pas de Deux (*Ildfuglen og Ivan Tsarevitsj*) – Pantomime II
Scherzo (*Prinsessenes dans*) – Pantomime III
Rondo – Infernalsk dans – Vuggesang (*Ildfuglen*)
Finale: Hymne

Konsertmester

Seiki Ueno

Krzysztof Urbanski

TSOs nye sjefdirigert hadde en fabelaktig åpningskonsert med TSO 26. august som begeistret så vel orkester, som publikum og presse. Urbanski blir møtt med entusiasme overalt hvor han dirigerer, og han er allerede reengasjert av orkestre som Göteborgs Symfoniker, Dresdner Philharmonie, Royal Liverpool Philharmonic og Radiosymfoniorkestrene i Hamburg, Stuttgart, Frankfurt og Hannover samt orkestrene i Houston og Indianapolis i USA.

Da Urbanski dirigerte Göteborgs Symfoniker i februar 2009, ga GöteborgsPostens anmelder ham denne attesten: "Krzysztof Urbanski var en ny bekantkap och en mycket glädjande sådan. Lyhördhet och känslighet i lagom proportioner visade sig vara hans adelsmärke." Og etter USA-debuten

våren 2010 med Indianapolis Symphony i vår kunne vi i American Public Media lese følgende: "Take a good look at him. He is a man on the eve of celebrity. Urbański came out on top with this performance". Høsten 2009 debuterte Urbanski i Japan med symfonikerne i Tokyo og Osaka, og er invitert tilbake i 2011. Så pass inntrykk gjorde Urbanski at det japanske plateselskapet Octavia er ens ærend i Trondheim for å gjøre opptak av kveldens konsert.

I Norden har han gjestet symfoniorkestrene i Malmö og Aarhus. "Ja, det blev faktisk en stor oplevelse. Direktion og spil var tændt, detaljefyldt og med mørkt drama, så det forslog", skrev Århus Stiftstidende etter Urbanskis første konsert der i februar 2009. Etter sitt første besøk med Bergen Filharmoniske Orkester sto det å lese i Bergens Tidende at "Urbanski

Jean-Efflam Bavouzet Foto: J.Henry-Fair

gir et meget tiltalende inntrykk. Med sin dynamikk og lette bevegelighet minner han faktisk litt om legenden Sir John Barbirolli". Denne sesongen er han invitert til Hague Residence Orchestra i Concertgebouw, Praha Filharmoniske Orkester og Royal Scottish National Orchestra samt radiosymfoniorkestrene i Stockholm og København. Det polske repertoaret er viktig for Urbanski. Han gjorde stor suksess med Witold Lutoslawskis ikke helt lett tilgjengelige *Konsert for orkester* på sin første dirigentopptreden med BBC Symphony og under Grant Park Festival i Chicago tidligere i sommer. Dette verket får vi høre Urbanski dirigere med TSO i april neste år. Denne høsten gjør han også verker av landsmannen Krzysztof Penderecki med NDR Sinfonieorchester i Hamburg.

Jean-Efflam Bavouzet

Den franske pianisten Jean-Efflam Bavouzet er kjent for sin eleganse og klarhet i spillet.

Han utforsker et stort repertoar som spenner fra klassikerne til samtidsverk. Bavouzet har hatt et nært samarbeid med dirigenten Pierre Boulez helt siden de optrådte sammen for første gang i 1998 med Orchestre de Paris. Senest i fjor var de på igjen samme scene da Bavouzet debuterte på The Proms i London. Andre engasjement forrige sesong var med Deutsches Symphonie-Orchester i Berlin under Ingo Metzmacher og Det franske radioorkesteret ledet av Vladimir Ashkenazy. I mars 2009 spilte Bavouzet en konsertsyklus med Prokofjevs fem klaverkonserter med Warszawa Filharmoniske under dirigent Antoni

Wit. Gjennom hele sesongen 2008/09 spilte han alle Beethovens klaversonater i konsertsalen i "Den forbudte by" i Peking. Bavouzet har gitt recitaler i Londons Wigmore Hall og ved the International Piano Series i Londons Southbank Centre. Som eksklusiv artist på plateselskapet Chandos har han spilt inn Debussys samlede klaververker. For denne serien mottok han den høythengende franske "Diapason d'or 2008" og The BBC Music Magazine Award for 2009. På plateprogrammet videre står Bela Bartoks tre klaverkonserter med BBC Symphony. Bavouzet er professor i klaverspill ved Musikkhøgskolen i Detmold i Tyskland.

Bartok

I *Ungarske bilder* viser Bartók den genuine ungarske musikkens egenart, det enkle og folkelige opphavet, som skiller den fra den mer utstuderte og sentimentale sigøynermusikken.

Gjennom den orkestrale fargeleggingen lykkes han å profilere hvert enkelt karakterstykke.

I *En aften på landet* veksler en folkelig fløytelåt med en melodi som stammer fra den urgamle ungarske folkemusikk.

I *Bjørnedans* hører vi, med avbrudd og i delvis forandret form, en folkelig melodi som gjentas fem ganger. Rytmikken, dissonanser og bitonalitet gir satsen dens litt kantete og grove "bjørnekarakter".

I *Melodi* innleder førstefiolinene en liten vise, som siden gjentas og utvikles i dynamisk og instrumental forsterkning. Satsen, som er en harmonisk genistrek, klunger ut i et pianissimo.

I *Lett opprømt* skildres meget ironisk den drikkfeldige bonden og hans humørsvingninger; fra det oppstemte overmott til de sentimentale selvbekreidelser.

I *Svinedrengen fra Ürögis dans* har Bartók benyttet seg av en gammel folkemelodi for ungarske sekkepiper og

lykkes med enkle orkestrale virkemidler å etterligne sekkepiperens egenartede ornamentikk og melodi.

Beethoven

skrev sin *femte klaverkonsert* i det kaotiske og urolige året 1809. Hans karriere som pianoløve var over på grunn av tiltagende døvhet, og han spilte ikke denne klaverkonserten selv. Etter en langtrukket orkesterakkord glir klaveret inn med improvisatorisk karakter, og hele konserten bærer preg av denne friske spontaniteten der solisten spinner fritt mellom de mer disiplinerte orkesterpartiene. Hvis første sats er en utadvendt kraftutfoldelse med marsjaktig tema, så er den andre en meditatív fordypelse; en fredshymne i dempede strykere og vakre klavergirlandere. Den glidende overgangen til tredje sats' jublende rondo er et av verkets høydepunkter, og et vitnesbyrd om Beethovens trang til syntese: Forskjellige stemninger "passerer ikke bare revy" i verkets tre satser, men vokser organisk ut av hverandre.

Beethoven var i storform da han skrev sin *femte klaverkonsert*, trass i at Wien var okkupert av Napoleons styrker. Komponisten hadde jo for lengst avskrevet Napoleon som et ikon.

Om det er et rent musikalsk imperium Beethoven har grunnlagt med denne konserten, så er tilnavnet *Keiserkonserten* lagt til av den engelske forleggeren, og har ingen ting med verket å gjøre. Urfremførelsen fant sted i Gewandhaus i Leipzig den 28. november 1811 med Beethovens elev Johann Schneider som solist. Den ble entusiastisk mottatt. Her har Beethoven definitivt løst og mestret motsetningene mellom de symfoniske og de konserterende elementer. Det symfoniske bestemmer musikkens forløp mens det pianistisk virtuose står helt i uttrykkets tjeneste. Konserten er Bee-

thovens aller lyseste, og det er vanskelig å høre at den er skrevet under Napoleons angrep på Wien. Det ble hans siste solo-konsert. Beethovens egen opprinnelige tittel på førstetrykket var "Grand Concerto Pour le Piano forte avec Accompagnement de l'Orchestre". Senere endret han den til "Klavier Concert 1809. von L v Bthwn". Den er tilegnet erkeher-tug Rudolph av Østerrike. En anmeldelse i Zeitung für Theater und Musik omtaler konserten som "en herlig tonefrembringelse, full av de mest gripende, originale, frapperende, men også bisarre steder og barokke vendinger, som kun den geniale komponisten Beethovens dype, eksentriske eiendommelighet kunne frembringe."

Blant den *femte klaverkonsertens* mer overraskende utøvere var den kanadiske pianisten Glenn Gould, som jo ellers viste en uttalt avsky for konsertformen, som han sammenlignet med antikkens gladiator-kamper. Men *Ess-dur konserten* betraktet han snarere som en "symfoni med obligat klaver", og med så stor respekt at han spilte konserten inn på plate flere år etter at han helt hadde sluttet å gi konserter. Og fra begynnelsen av understreker Gould sitt symfoniske poeng ved å spille klaverets virtuose improvisatoriske åpningspassasjer fullstendig stramt og nøkternt.

Stravinskij

Det var vinteren 1909–10 i St. Petersburg at Igor Stravinskij på oppdrag av Sergej Djagilev skulle tilføye nok et mesterverk til Ballets Russes repertoar. Han hadde allerede gjort en innsats for den Russiske balletten da han instrumenterte Chopins *Les Sylphides* våren 1909.

I *Ildfuglen* lot han seg inspirere av russisk folklore både i musikk og handling,

Igor Stravinskij

men uten å gi verket et overfladisk folkloristisk preg. Eventyret om *Ildfuglen* er historien om prins Ivan Tsarevitsj som streifer omkring i trollmannen Kastchejs forheksede hage. Der fanger han ildfuglen som sitter i et tre med gullepler. Før han slipper den vakre fuglen fra seg napper han en fjær fra dens skrud, en fjær som har magisk kraft. Så møter han tretten jomfruer og

forelsker seg i en av dem. Prinsen får vite at hun og hennes tolv venninner egentlig er prinsesser som holdes fanget av trollmannen. Når dagen gryr og prinsessene vender hjem til trollmannens palass, følger prinsen etter dem. Trollmannen tar ham til fange og vil forvandle ham til en stein. Da husker han den vakre fuglefjæren. Ildfuglen fortelle ham at trollmannens udødelighet ligger i et skrin der hans onde sjel oppbevares i form av et egg. Når Ivan åpner skrinet og knuser egget dør trollmannen. Ognår trolldommen først er brutt blir alle fanger fri, og prinsen og hans prinsesse lover hverandre tro, håp og kjærlighet.

Ildfuglen ble en suksess ved uroppførelsen i Paris 25. juni 1910, og ble Stravinskij's stormende entré til det internasjonale musikklivet. Den komplette ballettmusikken er opprinnelig skrevet for et stort orkester. Men Stravinskij vek aldri unna for lukrative arrangementer av egne verk. Etter første verdenskrig skrev han en ny avtale med forleggeren Boosey & Hawkes og begynte å revidere sine tre store ballerter, *Ildfuglen*, *Vårofferet* og *Petrusjka*. Grunnene var økonomiske: Når de tidlige ballettene ble komponert hadde verken USA eller Russland skrevet under på den internasjonale copyrightoverenskomsten i Bern. Stravinskij's tidlige verker var altså ikke beskyttet i USA. En revisjon innebar imidlertid at verket ble betraktet som "nytt", noe som ga sikre rettighetspenger (royalties). Samtidig minsket han orkesterbesetning som gjorde det lettere å få dem oppført. Men denne innstramningen

av uttrykksmidlene var også betegnende for hans kompositoriske utvikling.

I *Ildfuglen*, som han reviderte i 1919 og igjen i 1945, veksler musikken mellom vakkre melodier og groteske utbrudd. I dette verket har Stravinskij tatt sterk farge av sin lærer Rimskij-Korsakov. Komponisten har anvendt ulike stilelementer som f.eks. å karakterisere verkets personer og miljøer. Helten, den edle og rettfærdige russiske prinsen, er skildret med klare, tonale melodier. Overnaturlige elementer har et mer raffinert uttrykkssett, slik f.eks. ildfuglens skjønnhet er holdt i impresjonistiske klanger. Den onde trollmannen er skildret med rått utmeislede melodier i nesten fremmedartede skalaer. Musikken illustrerer således eventyrets kjernemotiv: kampen mellom det gode og det onde.

Thomas Ramstad

TSOs konsertbesetning 9. september 2010

1. fiolin

UENO, Seiki
SAYLES, Victoria
RUSTEN, Johannes
GIMSE, Hilde
IMSEN, Sigurd
GOICOECHEA, Pedro
TRONDSETÅS, Liv
STEINUM, Kristin
SASELLA, Maria
HARMENS, Marianne
LANGHELLE, Bjørn Arne
HOFF, Frode
VESTAD, Anna A.
ROBSON, Alexander

2. fiolin

HEDLEY, Ian
KUBALA, Renata
WANG, Gang
HEIER, Ellen
JENSSEN, Eyvind
LARSEN, Anders
SAASTAD, Einar Faret
HOFF, Hilde Øverkil
HOVDKINN, Svein
HJEMÅS, Ingrid Fånes
HAGTUN, Susanne
BANG, Anja Aubert

Bratsj

WUTTUDAL, Ole
HILSTAD, Jan Petter
HEIER, Einar
BERG, Bjørn Arne
SZCZEPANSKA, Slawena
VOLDEN, Magnus
WILLIAMS, Allan
SEYFERTH, Christine
RAPP, Verona
TØSSE, Frøydis

Cello

SJØLIN, Fredrik
HEGELUND, Margrete W.
KNAPP, Tormod
MYHRSTAD, Helge
FAGERLI, Anne Lise
HOLM, Torleif
HAVEI, Jaroslav
VOLDEN, Synnøve

Bass

SJØLIN, Göran
LÖWENDAHL, Erik
HENRIKSEN, Håkan
WAAGØ, Truls
BERGAUST, Nils
HULL, Elena
BALTERZEN, Rolf

Fløyte

ODNES, Tore Vidar
NORDSTRØM, Annika
HAGEN, Torstein

Obo

AAMBØ, Kåre
JOHANSEN, Arnulf
RIORDAN, Philip

Klarinett

JENSEN, Thomas Norup
HILDE, Lars
LAURITZEN, Knut

Fagott

VIK, Sarah Warner
NILSEN, Elin
SVARE, Kristin

Horn

VILLANGER, Stein
RUUD, Irene
ROGNSAA, Bente
SOLUM, Geir
HATFIELD, Peter

Trompet

SCHRELLO, Mark
BYE, Reidar
Trombone
JOHANSEN, Arne
BOYD, Emma Juliette
ABELSETH, Kjell Ove

Tuba

ERDAL, Eivind

Pauker

SEIERSTEN, Bjørn

Slagverk

SITTER, Lars
JOHANSEN, Jørn Arne

Harpe

HANSON, Rhian

Piano

LARSEN, Jørgen

**Med forbehold
om endringer!**

KOMMENDE KONSERTER MED TSO

Torsdag 23. september 2010

KAMMERMUSIKKFESTIVAL MED HK GRUBER

Dirigent HK Gruber

Solist Håkan Hardenberger, *trompet*

Program

Kurt Schwitters: Ursonata

George Antheil: A Jazz Symphony

HK Gruber: Trompetkonsert *Busking*,
Dancing in the Dark

John Adams: Slonimsky's Earbox

Konserten inngår i Gullrekka og
Sølvsuper 2

Torsdag 30. september 2010

TSJAIKOVSKIJ SYMFONI NR. 4

Dirigent Alexander Vedernikov

Solist Anders Nilsson, *fiolin*

Program

Adams: The Chairman Dances

Urfremføring:

Terje Bjørklund: Fiolinkonsert

Tsjaikovskij: Symfoni nr. 4

Konserten inngår i Gullrekka og
Sølvsuper 1

BILLETTER:

OlavsHallens billettluke tlf. 73 99 40 50, man–fre kl. 11–17, lør 11–15.

Trondheim Torg, Posten, Billettservice tlf. 815 33 133

www.tso.no